

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 9 juni 2015

Mål nr

Ö 5072-14

KLAGANDE

KE

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Ersättning till biträde enligt rättshjälpslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2014-10-10 i mål Ö 8317-14

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

Högsta domstolen avslår KEs yrkande om ersättning enligt rättshjälpslagen för arbete i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

KE har yrkat att Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen (1996:1619) för det arbete han utfört i tingsrätten till 102 300 kr, varav 76 560 kr avser arbete, 4 680 kr tidspillan, 600 kr utlägg och 20 460 kr mervärdesskatt.

Justitiekanslern har överlämnat till Högsta domstolen att pröva om KE kan tillerkännas ytterligare ersättning.

KE har begärt ersättning för arbete i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. I ett mål om vårdnad m.m. företrädde KE svaranden. Sedan svarandens försäkringsbolag drygt två månader efter det att talan hade väckts vid tingsrätten lämnat besked att svaranden inte omfattades av något rättskydd gav KE in sökandens ansökan om rättshjälp. När målet avslutades tillerkändes KE ersättning för arbete nedlagt före ansökan med sex timmar mot yrkade 28 timmar.

2. KE yrkade i hovrätten ersättning för också det arbete under 22 timmar som han hade utfört före ansökan om rättshjälp. Han anförde bl.a. att ansökan gavs in så snart det kunde ske efter försäkringsbolagets avböjande besked beträffande rättsskyddet. Hovrätten, som fann att det arbete KE utfört inte var av brådskande art, fastställde tingsrättens beslut.

Den rättsliga regleringen

3. Rättshjälpslagen trädde i kraft år 1997. Den mest framträdande förändringen mot den tidigare lagen från år 1972 är att rättshjälpen är subsidiär till den rättssökandes rättsskydd genom försäkring. Enligt 9 § första stycket rättshjälpslagen får rättshjälp inte beviljas, om den rättssökande har en rättsskydds försäkring eller något annat liknande rättsskydd som omfattar angelägenheten.

4. I 7–11 §§ rättshjälpsförordningen (1997:404) finns föreskrifter om ansökan om rättshjälp. I 8 § föreskrivs att det i ansökan ska anges om den sökande har eller har haft en rättsskydds försäkring eller liknande rättsskydd som omfattar angelägenheten.

5. Enligt 27 § första stycket första meningen rättshjälpslagen har ett rättshjälpsbiträde rätt till skälig ersättning för bl.a. arbete med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av en timkostnadsnorm. Ersättning för arbete som biträdet har lagt ner före ansökan kan enligt tredje stycket första meningen endast avse arbete som varit av mindre omfattning eller av brådskande art.

6. Bestämmelserna om ersättning är väsentligen oförändrade i förhållande till vad som gällde enligt 1972 års lag. Beträffande begränsningen till arbete som har varit av ”mindre omfattning” uttalas det i förarbetena att den längsta tid

som bör kunna godtas utan att ansökan görs som huvudregel bör vara sex timmar (se prop. 1996/97:9 s. 218). När det gäller begränsningen till arbete av ”brådskande art” har som exempel hänvisats till en ”svårbedömd fråga om kvarstad, där fara är i dröjsmål” (se prop. 1978/79:90 s. 209).

7. Enligt 1972 års lag gällde som ytterligare begränsning utöver att arbetet endast fick vara av mindre omfattning eller av brådskande art att ansökan om rättshjälp skulle ha gjorts utan väsentligt dröjsmål (om det inte förelåg synnerliga skäl). Det kravet har dock inte överförts till 1996 års lag (jfr NJA 2007 s. 323).

Prejudikatfrågan

8. Det kan inträffa att den som är i behov av rättsligt bistånd ännu inte har fått besked om han eller hon har ett försäkringsskydd, samtidigt som ett ombud lägger ner arbete i mer än sex timmar utan att arbetet är av brådskande art. Anledningen kan vara t.ex. att huvudmannen har förelagts att ge in svaromål eller att inställa sig till förhandling.

9. I ett sådant fall kan den rättssökande inte följa föreskriften i 8 § rättshjälpsförordningen. Som bestämmelsen är utformad ska nämligen den sökande ange om han eller hon har ett försäkringsskydd, vilket i realiteten innebär att den sökande ska ge besked att försäkringsskydd inte finns eftersom det är en förutsättning för att rättshjälp ska kunna beviljas.

10. För att undvika att ett rättshjälpsbiträde lägger ner arbete som inte kan ersättas på grund av förhållandet mellan föreskrifterna i å ena sidan 27 § tredje stycket rättshjälpslagen samt å andra sidan 9 § i lagen och 8 § rättshjälpsförordningen är det i och för sig fullt möjligt att tillämpa de senare bestämmelserna på det sättet, att en formenlig ansökan ges in med besked att ansökan

kommer att kompletteras med besked rörande försäkringsskydd. Ansökan får då vila i avvaktan på komplettering. Att en ansökan kompletteras i efterhand innebär ändå att ansökan anses gjord vid den tidpunkt då den först gavs in (jfr NJA 1989 s. 625).

11. I den aktuella situationen bör det emellertid vara tillräckligt att den sökande formlöst ger domstolen (om målet pågår där; i annat fall rättshjälpsmyndigheten, se 39 § rättshjälpslagen) ett besked om att sökanden har gjort en framställning om att få ta en rättsskyddsförsäkring i anspråk, men att försäkringsbolaget ännu inte har tagit ställning i frågan. Om sökanden får ett avböjande från försäkringsbolaget kan han eller hon därefter göra en ansökan enligt 8 § rättshjälpsförordningen. Tidpunkten för ett sådant besked till domstolen bör, för det fall en ansökan utan dröjsmål följer på försäkringsbolagets ställningstagande, kunna läggas till grund för prövning av rättshjälpsbiträdets ersättning för arbete före ansökan. Arbete som utförs efter beskedet till domstolen (rättshjälpsmyndigheten) bör då kunna ersättas utan de begränsningar som annars gäller för arbete före ansökan. Begränsningen av ersättning till arbete som har varit av mindre omfattning eller av brådskande art får alltså i stället avse arbete före beskedet.

Bedömningen i detta fall

12. Det arbete som KE hade utfört innan ansökan gavs in har inte varit av brådskande art. KE, som inte har informerat domstolen om att hans huvudman väntade på besked i frågan om rättsskydd, är därmed berättigad till ersättning för arbete i endast den begränsade omfattning som domstolarna har funnit, dvs. för sex timmar. Överklagandet ska därför avslås.

13. KEs yrkande om ersättning för arbete i Högsta domstolen rör inte huvudmannens rätt och ska därför lämnas utan bifall (jfr NJA 2008 s. 1080).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Gudmund Toijer, Ingemar Persson (referent), Svante O. Johansson och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Christian Malmqvist